

samme kunne kommunisterne og deres sympatisører måske sige.

Der er en risiko knyttet til udgivelsen af Morten Things monumentale værk. Risikoen er den, at det let vil føre til, at det efterlader indtrykket af, at kommunismen (ikke DKP) var det dominerende i dansk kulturliv og debat i perioden. Og det var det ikke, men alt det andet kan ikke samles under en hat. Det var de konservative med tidsskriftet »Den ny tid«, Arne Sørensen med »Det tredje Standpunkt«, det radikale »Tidens Stemme«, Venstres »Dansk Folkestyre«, de socialdemokratiske tidsskrifter (»Socialisten«, »Verdens Gang«, »Rød Ungdom«) og et væld af andre tidsskrifter, eksempelvis »Tilskueren«, »Gads danske Magasin«, »Højskolebladet« m.m. Det kulturelle politiske liv manifesterede sig også i AOF, de talrige foredragsforeninger, Arbejderens Teater osv. Der manglede heller ikke folk, der førte an på forskellige fløje: Julius Bomholt, Henning Kehler, Hakon Stangerup, Hans Lund. Samfundskritiske digtere (eksempler: Jacob Paludan og blandt socialdemokraterne Nils Nilsson) manglede heller ikke; heller ikke seksuel frigørelse og fri abort manglede (Olga Eggert før hun blev nazist). Det var ikke at forlange, at Morten Thing skulle have skrevet om alt dette; men det havde ikke været urimeligt, om han havde sat sit emne i relief ved at gøre det klart, at mange af dets manifestationer havde form og virkemidler fælles med de øvrige strømninger i tiden, og herunder også havde vurderet dets form og virke på en sådan almen baggrund.

Vagn Dybdahl

Henning Hartmann-Petersen: *Carl Madsen – en glad kommunist*. (Gyldendal, 1993). 123 s.

Bogens grundlag er de bånd, der blev

optaget og redigeret til fem timelange samtaler, som blev udsendt af Danmarks Radio i 1973. Emnet for de lange samtaler med kommunisten og juristen Carl Madsen (1903-78) er hans erindringer. Bogen behandler tiden fra hans fødsel på Mors og til hans sidste år, hvor han stort set havde opgivet sin advokatforretning. Som helhed bringes der ikke nyt i forhold til de erindringer, Carl Madsen selv publicerede i flere bøger. Derimod giver bogen, trods dens episodiske karakter, et godt og afrundet indtryk af den del af Carl Madsens personlighed, som havde relation til hans offentlige virke; påfaldende er her en snarest forstærket mangel på tolerance, menneskelig forståelse og evne til indlevelse i andre menneskers situation. Også i den henseende er bogen værd at læse til mere direkte belysning af Carl Madsens person end erindringerne.

Vagn Dybdahl

Robert Pedersen: *Gør din pligt. Kræv din ret. Erindringer*. (Holkenfeldt, 1994). 283 s.

Robert Pedersen, der døde sommeren 1994, valgte den gamle socialdemokratiske devise (der i øvrigt er blevet brugt af mange, f.eks. også H.N. Andersen) som titel på sine erindringer. I mange retninger kunne devisen også stå som karakteristik af Robert Pedersens levned. Næppe nogen vil kunne sige, at han ikke har gjort sin pligt, nogle vil nok sige, at han har brugt en del af sin ret til at sige, hvad han mener eller ved, mere end de finder rimeligt.

Robert Pedersens skildringer af brydninger inden for den socialdemokratiske inderkreds fortsætter for så vidt en linie, der blev lagt allerede i J.O. Krags dagbog (1972) og senere fortsat i Anker Jørgensens dagbøger (1989, 1990) og Karl Hjortnæs' »20 år efter«. Med bør

nok også i denne forbindelse J.O. Krag og K.B. Andersens »Kamp og fornyelse« (1971). Det er bemærkelsesværdigt, at vi i disse bøger (og i Karsten Madsens reportager i BT og Ekstrabladet) har fået mere at vide om interne forhold og standpunkter end i noget andet parti. Det er også bemærkelsesværdigt, at sager, der er ofret megen opmærksomhed på hos den ene, ikke har vakt den samme opmærksomhed, eller i hvert fald omtale, hos den anden eller tredje. Bortset fra de mange kildekritiske problemer, disse erindringer og kommende rejser, (dem lever vi som historikere jo delvis af!), så er de en gevinst for historien. Det må dog nok beklages, når der er for mange antydninger, som f.eks. når Robert Pedersen om en partifælles manglende avancement siger, at det skyldtes, at han havde overtrådt Anker Jørgensens strenge moralkodeks. Enten må det siges, hvad der lå bag, eller slet intet siges.

Selve det snævre politiske arbejde optager i øvrigt kun den mindre halvdel af bogen. Der er særdeles velskrevne erindringer fra en opvækst i et københavnsk arbejdersmiljø før 2. Verdenskrig og af familiens tilknytning til Socialdemokratiet, der rækker tilbage til P. Holm og andre af bevægelsens tidlige koryfæer. Om tiden som typograflærling og om studietiden ved universitetet (økonomi) siges kun lidt; til gengæld er der fyldige stykker om den unge cand. polit.s liv først ved Arbejderhøjskolen i Roskilde og siden 1959-71 som forstander ved Herning Højskole. I skildringen af den her højtberømmede indsats – sammen med hustruen Rachel – er Robert Pedersen for tilbageholdende; der havde været al mulig grund til at gøre mere ud af at forklare, hvorfor det gik så godt her sammenlignet med andre højskoler.

Efter højskolen fulgte de mange år i Folketinget, 1971-88. Robert Pedersen

var en af sværvægterne i gruppen både i kraft af viden og arbejdsindsats, og der er et væld af oplysninger om arbejdsvilkårene, også når det gælder forholdet til den hjemlige kreds. Det hele er dog mest småepisoder, og en række personomtaler står ofte for uformidlede. Det samme gælder også konflikten med store dele af partiet i sikkerhedspolitiske spørgsmål, en konflikt som isolerede Robert Pedersen på en række områder. Også her vil nok den læser, der ikke har levet intenst med i problematikken, ofte savne en større baggrundsorientering.

Foruden det egentlige erindringsstof rummer bogen en række betragtninger over partiets udvikling og nutidige situation. Her er kloge og skarpsindige iagttagelser, men også en hel del som gøres specifikt socialdemokratisk, selv om det er fælles med den almindelige udvikling inden for parti-systemet. Dertil kommer, at der for ofte er for megen glorificering af fortiden. Det er muligt, at Robert Pedersen i kraft af held (eller takket være egen indsats) har virket i kredse med et højt politisk niveau i lokalforeningernes arbejde; men der er andre, der i samtiden og ved at følge virksomhederne efter de skriftlige kilder, har et ganske andet indtryk af livet ude i foreningerne, bl.a. karakteriseret ved at man påhørte folketingsmanden aflægge rapport på grundlag af de udsendte »socialdemokratiske noter«, hvorefter nogle få lokale og konkrete spørgsmål blev omtalt. Der er uden tvivl for stor tilbøjelighed til at tillægge medlemmerne et egentlig politisk engagement.

Vagn Dybdahl

Christopher Bo Bramsen: *Generaldirektøren. Vilhelm Meyer – en dansk forretningsmands liv i Kina.* (Gad, 1993). 381 s.